

Analyzing the Cultural Components of the Novel "Sorya Dar Aghama" in Arabic Translation Based on Lawrence Venotti's Theory

Zahra Salimi*

Ph.D. in Arabic Language and Literature, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran

Narges Ansari

Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran

Seyed Mohammad
Mirhosseini

Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran

Abstract

Lawrence Venotti's theory is one of the prominent theories presented in the field of fluent translation. He evaluates the translator's presence in the text by raising the duality of localization and alienation. According to him, localization strategy is done with the aim of preventing the entry of another culture, and alienation is done in order to familiarize the audience with the values and culture of other nations.

---

* Corresponding Author: zahrasalimi1998@yahoo.com

How to Cite: Salimi, Z., Ansari, N., Mirhosseini, M. (2024). Analyzing the Cultural Components of the Novel "Sorya Dar Aghama" in Arabic Translation Based on Lawrence Venotti's Theory. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 14 (30), 327-360. doi: [10.22054/RCTALL.2022.67805.1626](https://doi.org/10.22054/RCTALL.2022.67805.1626)

Investigating and analyzing the cultural components in the Arabic translation of Muhammad Alauddin Mansour from the Persian novel *Soraya in Aghma* by Ismail Fasih based on the theory of the translator's presence, based on the strategies of defamiliarization and de-estrangement, is the goal of this research by applying the descriptive-analytical method. has taken into account. In this article, the authors have first extracted the cultural elements and then matched them with the Arabic translation of the current novel in order to determine the audience's tendency towards the two strategies proposed by Venoti. The obtained results show that the translator has preserved the cultural values of the source text and due to the dominance of the defamiliarization method over the defamiliarization method in this translation, a fluent and comprehensive text has not been presented because the terms and interpretations without receiving the existing cultural load word for word or it has been transferred with a close equivalent to the source text, which is ultimately caused by the translator not knowing the culture and the source text correctly.

Keywords: Cultural Components, Translation, *Soraya Dar Ighma*, Lawrence Venotti, Alienation, Localization.

Introduction

The translation of cultural elements is one of the most difficult parts of translation because the translator, in addition to the meaning of the words, must convey the cultural concepts contained in the phrases to the reader; Specialists in translation studies have proposed various methods to convey cultural aspects. In the meantime, Lawrence Venotti discusses the two methods of indigenization and alienation in transferring the cultural burden of the source text, and considers the

translator's approach to the text as alienation toward the source culture and indigenization toward the destination culture. The present novel examines the situation in Iran after the Islamic revolution and the events caused by the imposed war between Iran and Iraq, and the author also recounts the behavior of intellectuals outside of Iran. After reading this novel, the author was eager to read the Arabic text of this novel, which generally portrays Iran's culture during the war. To review how successful the translator has been in transferring Iranian culture and beliefs to the target text. Therefore, according to this content, the upcoming article is based on the classification of the cultural elements of the translation of the cultural aspects of the novel "Soriya Dar Aghama" written by Ismail Fasih, which was translated into Arabic by Mohammad Alauddin Mansour, based on the dual defamiliarization and defamiliarization. Lawrence Venotti to study.

Research Questions

-How successful is the translator in transferring the cultural values and semantic aspects of the source text based on Lawrence Venotti's theory?

-How is the presence of the translator in the translation of the present novel based on Venotti's theory?

Literature Review

So far, many researches have been conducted in the field of examining the cultural components and values of texts. This research also aims to study the cultural components based on Lawrence Venotti's dual theory, so at the beginning, related researches in this field will be mentioned:

Mir Mohammad Khadim Nabi (2016) in the article "Lawrence Venotti" (*Translator's Quarterly*, Year 24, No. 58) believes that many equate Venotti's dual theory with Newmark's theory of semantic translation and communicative translation or Eugene Naida's dual dynamic balance and formal balance. Therefore, the duality of defamiliarization and defamiliarization has also been proposed before Venotti.

In an article entitled "grammatical-semantic anomalies from the point of view of Lawrence Venotti in relation to the two translations of Mahdi Sarhadhi and Musa Aswar of the novel *Isa Ibn al-Ansari*" (1400), Syedani Ali et al. investigated the defamiliarization and defamiliarization component of Venotti's theory in two translations of the novel *Isa Ibn al-Ansari*. Ibn al-Ansari has analyzed and compared the two considered translations, the destination-oriented and the origin-oriented of each of the translators.

The master's degree Arabic thesis by Khaira Mohoush entitled "Translation of the cultural dimension in the context of the strategy of immigration and foreignization, a comparative study" (2016) is another research in which the author examines the cultural identity of an English novel based on the translation of two translators, based on the dualistic theory of Venoti. Has investigated and determined the benefit of both translators from the method of defamiliarization and defamiliarization, the author believes that although translation seems to be a simple task at the beginning, but due to the cultural burden, it is a complex matter and requires careful examination.

Research Methodology

The research method in this research is like other humanities researches in the form of a library, in fact, the research method of this research is based on descriptive and analytical methods.

Conclusion

Choosing an equivalent close to the terms of the source text and preserving the vocabulary of the source text in the target text due to the lack of an equivalent in the target text are the factors that caused the translator to prefer preserving the cultural identity of the source text to providing an accurate and clear translation; In transferring the cultural burden of the source text, the translator has not benefited from the method of explanation, whether in the form of intertext or footnotes, and in translating proverbs and interpretations, he has taken into account the literal translation method, which is difficult for the audience to understand. In other words, the translator is absent in this text and it is the author's voice that is seen among the target text and portrays expressions and concepts of another culture that the audience is confused in understanding and receiving.

That is, the translator has expressed the signs of the author's identity in the target text despite the contradiction with his own cultural identity, and has conveyed all the details that the author has expressed about the customs and traditions of the Iranian people to the audience, and in general, his translation is a mirror that reflects the Iranian culture.

It reflects in the political, historical, and literary dimensions, and finally, the translator's attention to the values and concepts of the source text shows his attention to Venotti's theory of defamiliarization.

واکاوی مؤلفه‌های فرهنگی رمان «ثریا در اغماء» در ترجمه عربی بر اساس نظریه لارنس ونوتی

دانش آموخته دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران

زهرا سلیمی* ID

دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران

نرگس انصاری ID

دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران

سید محمد میر حسینی ID

چکیده

نظریه لارنس ونوتی یکی از نظریه‌های ارائه شده در زمینه ترجمه‌ای روان و برجسته است. او با مطرح کردن دو گانه بومی‌سازی و بیگانه‌سازی، نحوه حضور مترجم در متن را ارزیابی می‌کند. از نظر وی، راهبرد بومی‌سازی با هدف جلوگیری از ورود فرهنگ دیگری صورت می‌پذیرد و بیگانه‌سازی در جهت آشنایی مخاطب با ارزش‌ها و فرهنگ سایر ملل انجام می‌پذیرد. بررسی و تحلیل مؤلفه‌های فرهنگی در ترجمه عربی محمد علاء‌الدین منصور از رمان فارسی ثریا در اغما اثر اسماعیل فصیح مبتنی بر نظریه نحوه حضور مترجم، مبنی بر راهبردهای آشنایی‌زدایی و غرابت‌زدایی ونوتی هدفی است که این پژوهش با به کارگیری روش توصیفی-تحلیلی آن را مورد توجه قرار داده است. نگارندگان در این مقاله ابتدا عناصر فرهنگی را استخراج کرده و سپس آن را با ترجمه عربی رمان حاضر مطابقت داده‌اند تا گرایش مخاطب بر دو راهبرد پیشنهادی ونوتی را مشخص سازند. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که مترجم ارزش‌های فرهنگی متن مبدأ را حفظ کرده و با توجه به غلبه روش آشنایی‌زدایی بر روش غرابت‌زدایی در این ترجمه، متنی روان و همه فهم ارائه نشده است؛ زیرا اصطلاحات و تعبیر بدون دریافت بار فرهنگی موجود به صورت لفظ به لفظ یا با معادل نزدیک به متن مبدأ انتقال داده شده که در نهایت ناشی از عدم شناخت صحیح فرهنگ و متن مبدأ توسط مترجم است.

کلیدواژه‌ها: مؤلفه‌های فرهنگی، ترجمه عربی، ثریا در اغماء، لارنس ونوتی، بیگانه‌سازی، بومی‌سازی.

۱. مقدمه

واژه فرهنگ در زمینه مطالعات ترجمه، مفهومی اساسی دارد؛ زیرا فرهنگ همان چیزی است که آثار زبانی از درون آن ایجاد شده و سبب معناداری زبان می‌شوند. آداب و رسوم، شیوه زندگی، هنر و اندیشه مجموعه عواملی است که در مجموع تشکیل‌دهنده فرهنگ هستند. وقتی مترجم متنی را از زبان دیگر انتقال می‌دهد، دانستن و آشنایی با این عوامل امری ضروری محسوب می‌شود؛ زیرا عدم شناخت کافی از موارد فرهنگی سبب ارائه ترجمه‌ای نادرست خواهد شد.

ترجمه عناصر فرهنگی از سخت‌ترین بخش‌های ترجمه به شمار می‌آیند، چراکه مترجم افزون بر معنای واژگان باید مفاهیم فرهنگی موجود در عبارات را بر خواننده انتقال دهد. البته باید خاطر نشان ساخت که صاحب‌نظران و متخصصان مطالعات ترجمه، روش‌های مختلفی برای انتقال جنبه‌های فرهنگی پیشنهاد داده‌اند. در این میان لارنس و نوتی^۱ در انتقال بار فرهنگی متن مبدأ بر دو روش بومی‌گرایی و بیگانه‌سازی می‌پردازد و نحوه برخورد مترجم با متن؛ یعنی گرایش ترجمه به سمت فرهنگ مبدأ را بیگانه‌سازی و به سمت فرهنگ مقصد را بومی‌گرایی می‌داند.

رمان حاضر به بررسی اوضاع ایران پس از انقلاب اسلامی و وقایع ناشی از جنگ تحمیلی ایران و عراق می‌پردازد و نویسنده در آن رفتار روشنفکرانهای خارج از ایران را نیز بازگو می‌کند. پس از مطالعه این رمان، نویسنده مشتاق شد تا متن عربی این رمان را که به طور کلی تصویرگر فرهنگ ایران در ایام جنگ است؛ مورد بازبینی قرار دهد که مترجم تا چه میزان در انتقال فرهنگ و باور ایرانی به متن مقصد، موفق عمل کرده است. بنابراین، با توجه به این محتوا، مقاله پیش رو بر آن است با توجه به دسته‌بندی عناصر فرهنگی ترجمه، جنبه‌های فرهنگی رمان «ثریا در اغماء» نوشته اسماعیل فصیح که محمد علاء لدین منصور آن را به عربی برگردانده است، مبتنی بر دوگانه آشنایی‌زدایی و غرابت‌زدایی لارنس و نوتی مورد مطالعه قرار دهد، چراکه بیگانه‌سازی و بومی‌سازی به سبب متمرکز بودن در هویت‌های فرهنگی قابلیت بررسی در رمان را دارد؛ زیرا «رمان پیش از آنکه متن

---

1. Venotti, L.

ادبی باشد، یکی از اشکال فرهنگی است که به زیبایی بر مسائل معیشتی می‌پردازد و تمام جوانب جامعه، اعم از جریان‌ها و اندیشه‌ها را انعکاس می‌دهد و بیانگر تمام ساختارهای فرهنگی؛ یعنی هویت، تاریخ، تحولات سیاسی، اجتماعی و هنری است» (موحوش، ۲۰۱۶: ۷). از این رو، این پژوهش بر آن است، میزان موفقیت مترجم در انتقال خصوصیات فرهنگی بر خواننده زبان مقصد را کشف کند. به منظور دستیابی به این اهداف، طرح پرسش‌های ذیل ضرورت دارد:

- در میان دو روش بومی‌گرایی و بیگانه‌سازی کدام یک مورد توجه مترجم بوده است؟
 - میزان موفقیت مترجم در انتقال ارزش‌های فرهنگی و وجوه معنایی متن مبدأ بر اساس نظریه لارنس ونوتی چگونه است؟

- حضور مترجم در ترجمه رمان حاضر بر اساس نظریه ونوتی چگونه است؟
 نویسندگان پژوهش حاضر پس از بررسی و مطالعه میزان بازتاب نظریه لارنس ونوتی در ترجمه علاءالدین منصور از رمان حاضر چنین فرضیه‌ای مطرح می‌کنند:
 - علاءالدین منصور نتوانسته مفاهیم فرهنگی متن مبدأ را با متن مقصد همسان‌سازی کند؛ بنابراین با کاربری نظریه آشنایی‌زدایی ونوتی موفق به ارائه متنی دقیق و روشن از اوضاع و احوال کشوری در حال جنگ به مخاطبان خویش نبود است.

۲. پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های متعددی در حوزه بررسی مؤلفه‌ها و ارزش‌های فرهنگی متون انجام شده است. این پژوهش نیز بر آن است تا مؤلفه‌های فرهنگی را مبتنی بر نظریه دوگانه لارنس ونوتی مورد مطالعه قرار دهد؛ بنابراین، در ابتدا به بیان پژوهش‌های مرتبط در این زمینه پرداخته می‌شود.

میرمحمد خادم نبی (۱۳۹۶) در مقاله «لارنس ونوتی» بر این باور است که بسیاری نظریه دوگانه ونوتی را با نظریه ترجمه معنایی و ترجمه ارتباطی نیومارک^۱ یا دوگانه تعادل پویا و تعادل صوری یوجین ناید^۲ همسو دانسته‌اند؛ بنابراین، دوگانه غرابت‌زدایی و آشنایی‌زدایی پیش از ونوتی نیز مطرح شده است.

1. Newmark, P.

2. Naida, Eu.

صیادانی علی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «ناهنجاری‌های دستوری-معنایی از دیدگاه لارنس ونوتی در رابطه با دو ترجمه مهدی سرحدی و موسی اسوار از رمان عیسی ابن الإنسان» به بررسی مؤلفه‌های آشنایی‌زدایی و غرابت‌زدایی نظریه ونوتی در دو ترجمه از رمان عیسی ابن الإنسان پرداخته و با مقایسه دو ترجمه مدنظر، مقصدگرا و مبدأگرا بودن هر کدام از مترجمان را تحلیل و بررسی کرده‌اند.

مزدک بلوری (۱۳۹۶) در مقاله «بومی‌سازی در ادبیات آمریکایی ترجمه شده: راهبردی برای مقاومت در برابر الگوسازی فرهنگی خارجی» به طور خاص مبحث «بومی‌سازی» ونوتی را مورد بررسی قرار داده و بر این مطلب تأکید دارد که بومی‌سازی مختص کشورهای است که مانع از ورود فرهنگ بیگانه به فرهنگ خویش می‌شوند.

علی افضلی و مائده اکبر کرکاسی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی ترجمه مقوله‌های فرهنگی رمان عربی بر اساس نظریه لارنس ونوتی موردپژوهی: ترجمه فارسی رمان عرس الزین» به بررسی این نظریه پرداخته‌اند و بدین نتیجه رسیده‌اند که مترجم این اثر، ترجمه‌ای روان و مخاطب‌پسند ارائه کرده و حضورش در ترجمه این رمان، ناپیدا است. خیره موحوش (۲۰۱۶) در پایان‌نامه خود با عنوان «ترجمة البعد الثقافی من منظور استراتجیتی التوطن والتغریب، دراسة تطبیقیة» هویت فرهنگی رمانی انگلیسی را بر اساس ترجمه دو مترجم، مبتنی بر نظریه دوگانه ونوتی مورد بررسی قرار داده و میزان بهره‌مندی هر دو مترجم از روش آشنایی‌زدایی و غرابت‌زدایی را مشخص کرده است. مؤلف معتقد است هر چند ترجمه در ابتدای امر کاری ساده به نظر می‌رسد، اما به سبب دارا بودن بار فرهنگی امری پیچیده است و نیاز به بررسی دقیق دارد.

شریفی نور الهدی (بی‌تا) در مقاله «المترجم بین التوطن والتغریب و هویتة الثقافیة» هویت فرهنگی را مبتنی بر نظریه دوگانه ونوتی مورد بررسی قرار داده و معتقد است آشنایی‌زدایی سبب تعامل میان فرهنگ‌های مختلف است.

آنچه سبب تمایز پژوهش پیش رو از موارد بیان شده می‌شود، مورد مطالعه قرار گرفتن ترجمه عربی رمان فارسی ثریا در اغماء بوده که نمایانگر فرهنگ ایرانی است و نگارندگان در این پژوهش مؤلفه‌های فرهنگی را مبتنی بر آنچه در تعریف فرهنگ بیان می‌شود، اعم از آداب و رسوم، دین و ادبیات مورد بررسی قرار داده‌اند.

۳. مبانی نظری پژوهش

۳-۱. نظریه ونوتی

از آنجا که زبان در بستر فرهنگ شکل می‌گیرد، انتقال زبانی در قالب ترجمه از یک سو تعامل مترجم با مقولات فرهنگی موجود در آن و از سوی دیگر، ارتباط و تعامل میان فرهنگ‌های مبدأ و مقصد را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد. در این راستا، می‌توان ترجمه را نوعی برقراری ارتباط دانست که از دو بعد تعامل فرهنگی به طور اعم و تعامل زبانی به طور اخص قابل مطالعه و بررسی است (حقانی، ۱۳۸۶: ۱۸۲).

در مورد ارتباط ترجمه و فرهنگ، ونوتی بر این مطلب اصرار دارد که «گستره مطالعات ترجمه می‌بایست به اندازه‌ای بسط یابد که چهارچوب فرهنگی - اجتماعی را دربر گیرد. او انگاره توصیفی علمی توری^۱ را با هدفش در تولید هنجارهای فارغ از ارزش و قوانین ترجمه، مورد اعتراض قرار می‌دهد. وی معتقد است به منظور ارزیابی اهمیت داده‌ها - در تحلیل هنجارها - روش توری باید بر نظریه فرهنگی تغییر یابد. هنجارها ممکن است در مورد اول زبان‌شناختی یا ادبی باشد، لیکن آن‌ها نیز شامل دامنه متنوعی از عقاید و ارزش‌های بومی و بازنمودهای اجتماعی، خواهد بود. آن‌ها همیشه در نهادهای اجتماعی که محل تولید و فهرست کردن ترجمه‌ها در دستورالعمل‌های فرهنگی و سیاسی است، جای دارند» (موندی^۲، ۱۳۸۹: ۳۱۶).

بیان ترجمه بر اساس ارزش‌ها و فرهنگ زبان مبدأ سبب احساس غرابت معنایی از سوی مخاطبان می‌شود و بیگانگی متن اصلی حفظ می‌شود و خواننده تمایز فرهنگ متن مورد نظر از فرهنگ خویش را درمی‌یابد، اما اگر مترجم مبتنی بر فرهنگ مقصد عبارات را برگرداند هرچند متن برای خواننده روان می‌شود، اما دگر بودن متن اصلی از بین می‌رود.

---

1. Torrey, G.

2. Mundi, J.

۳-۲. غرابت‌زدایی

غرابت‌زدایی یکی از راهبردهای ترجمه‌ای است که مترجم در این روش تلاش می‌کند غرابت‌های فرهنگی و زبانی متن مبدأ را که مخاطب را دچار ابهام می‌سازد، از بین برده و ترجمه‌ای روان از متن ارائه دهد و خود به مثابه یک مؤلف باشد تا مترجم.

ونوتی معتقد است: «بومی‌سازی، متن خارجی را به سمت ارزش‌های فرهنگی زبان مقصد می‌کشانند. چنین ترجمه‌ای بر آن است دیگری فرهنگی را به منزله چیزی همانند، آشنا و قابل تشخیص نماید و فرهنگ خارجی را برای «برنامه‌های داخلی از جمله فرهنگی، اقتصادی و سیاسی» در اختیار خویش گیرد» (ر. ک؛ Venotti, 1955: 68-69). غرابت‌زدایی نیازمند آن است که هم در انتخاب متن بیگانه و هم در ایجاد روش ترجمه به آثار ادبی اصیل بومی وفادار بمانیم (بیکر^۱، ۱۳۹۶: ۴۹۴).

«در روش غرابت‌زدایی، مترجم تمام تلاش خود را به کار می‌بندد تا ضمن زدودن غرابت‌های زبانی و فرهنگی که فرآیند قرائت ترجمه را برای خواننده فرهنگی بیگانه دشوار می‌کند، ترجمه‌ای روان، شفاف از متن اصلی ارائه دهد؛ به گونه‌ای که بوی ترجمه هم ندهد. به نظر می‌آید که غرابت‌زدایی از دیدگاه ونوتی «بار معنایی منفی» دارد؛ زیرا این روش همان خط‌مشی متداول فرهنگ‌های مقتدر است که به توصیف ونوتی به ترجمه‌هایی خو گرفته‌اند که روان هستند. به این ترتیب که هر چه مترجم سعی کند متن بیگانه را روان‌تر و شفاف‌تر ترجمه کند به معنای این است که از امکانات و مقتضیات زبان مادری خود بیشتر بهره گرفته و به تعبیری نویسنده را رها کرده و خواننده را به سمت او سوق می‌دهد و نه فقط ناپیدا نمی‌شود که با طبیعی و بومی کردن متن بیگانه برای خواننده هم‌زبان با خود به مریب‌ترین حالت می‌رسد (ر. ک؛ حری، ۱۳۸۷: ۹). در چنین حالتی؛ یعنی ترجمه غرابت‌زدا «ترجمه متن خارجی را تحت سلطه ایدئولوژی‌ها و گفتمان‌های زبان مقصد درمی‌آورد و با ارزش‌ها، باورها و بازنمایی‌های فرهنگ مقصد که در زبان مقصد از قبل وجود داشته‌اند، هماهنگ می‌کند و به این ترتیب مرتکب نوعی خشونت ترجمه‌ای می‌شود» (خادم نبی، ۱۳۹۶: ۴۳)؛ به این صورت که متن مبدأ و نویسنده

---

1. Baker.

را کاملاً کنار گذاشته و خود به عنوان مؤلفی جدید به ارائه متنی تازه با مفاهیم فرهنگی جدید می‌پردازد.

۳-۳. آشنایی زدایی

«در روش آشنایی زدایی برعکس روش غرابت زدایی و در راستای مخالفت با آن قرار دارد. مترجم با آوردن ساختارهای غریب و ناآشنای زبان مبدأ، هویت بیگانه متن اصلی را برای خواننده فرهنگ مقتدر پر رنگ کرده و چیرگی ایدئولوژیکی متن مبدأ را بی فروغ جلوه می‌دهد» (ر. ک؛ حری، ۱۳۸۷: ۱۰). ونوتی از بیگانه‌سازی در ترجمه حمایت می‌کند، اما از برخی تناقضات آگاه است. برای مثال از اینکه بیگانه‌سازی امری مغرضانه و نسبی است که با بومی‌سازی درگیر است، آگاه است؛ زیرا متن مبدأ برای فرهنگ مقصد ترجمه می‌شود و هنگامی که از ارزش‌های فرهنگ مبدأ فاصله می‌گیرد به ارزش‌های فرهنگ مقصد که دارای تسلط است، وابسته می‌شود تا بیگانگی‌اش مرئی شود. در تعبیر و تفسیر متن بیگانه آن‌ها، کما اینکه بومی‌سازی نیز چنین است به یک اندازه مغرضانه‌اند، اما مایلند به جای پنهان کردن غرض و جانبداری‌شان آن را متجلی سازند (موندی، ۱۳۸۹: ۳۲۳).

شلایر ماخرا^۱ راهبرد آشنایی زدایی را ترجیح می‌دهد که در واقع فشار انحراف قومی بر آن ارزش‌هاست تا تفاوت‌های زبانی و فرهنگی متن بیگانه را نشان دهد و خواننده را به خارج از موطن خود رهنمون سازد (بیکر، ۱۳۹۶: ۴۹۵).

۴. کاربست الگوی ونوتی بر رمان «ثریا در اغماء»

در ادامه عناصر فرهنگی اعم از آداب و رسوم، ادبیات، دین و برخی عناصر فرهنگی اعم از بوم‌شناسی؛ فرهنگ مادی: مصنوعات (الف- مواد غذایی، ب- پوشاک، ج- مسکن و شهرها و د- وسایل نقلیه)؛ فرهنگ اجتماعی، کار و اوقات فراغت؛ نهادها، آداب و رسوم، فعالیت‌ها، جریانات و مفاهیم: الف- سیاسی و اداری، ب- مذهبی و تاریخی و ج- هنری.-

---

1. Macher, Sc.

اشارات و حرکات در حین سخن گفتن و عادات مبتنی بر نظریه ونوتی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۴-۱. بوم‌شناسی

بوم‌شناسی اعم از اسامی گیاهان، حیوانات، غذاها، مکان‌های جغرافیایی یکی از مؤلفه‌های فرهنگی است که در رمان مورد بررسی این مطالعه بسیار مشاهده شده است. به سبب اینکه این عناصر نشان از فرهنگ ویژه زبان مبدأ خود دارند در متن مقصد ترجمه نمی‌شوند. برای نمونه نویسنده در آغاز رمان خویش و وصف سفر خود به شهرهایی که از آن گذر کرده، اشاره کرده است.

متن اصلی: اتوبوس بنز «تی بی تی» بالاخره می‌آید بیرون و از خیابان کناری و موازی جاده مخصوص کرج حرکت می‌کند و از جلوی ساختمان‌های شهرک اکباتان می‌اندازد توی جاده (فصیح، ۱۳۷۱: ۵).

ترجمه عربی: یخرج المرسیدس (ت.ب.ت) فی النهایة و یتحرک علی الشارع المجاور و الموازی للطریق الخاص المتجه إلى الكرج و یمر من أمام عمارات ضاحية أكباتان لیسلك هذه الطريق (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۳۱).

در این عبارت واژه بنز، واژه‌ای است که از زبان آلمانی وارد سایر زبان‌ها شده و بیان واژه اکباتان در متن مقصد و اشاره به شهر کرج دیگر مؤلفه‌های فرهنگی هستند که با روش انتقال به متن مقصد وارد شده‌اند. هرچند که مترجم ناگزیر است در این مؤلفه از آن روش استعمال کند، اما این نوع ترجمه مبتنی بر روش آشنازداست، چراکه ونوتی معتقد است «در ترجمه‌های غرابت‌زدا از به کارگیری «واژه‌های خارجی پرهیز می‌شود؛ زیرا بوی ترجمه نمی‌دهد و «طبیعی» به نظر می‌رسد و اندیشه موجود در متن اصلی را برای خواننده بازگو می‌کند» (Venotti, 1955: 5).

از دیگر مواردی که بیانگر فرهنگ ایرانی است، اشاره به میدان آزادی است. با توجه به انگیزه نویسنده در نگارش این رمان؛ یعنی بیان رشادت‌های جوانان و جایگاه انقلاب اسلامی ذکر این واژه، اشاره به تغییرات و تحولات پس از انقلاب اسلامی ایران دارد؛ زیرا

تغییر نام خیابان، کوچه و میدان یکی از بارزترین تأثیرات فرهنگ اسلامی ایرانی بود. پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، شهید نام اصلی این میدان بزرگ تهران بوده است که ذکر کلمه میدان آزادی بیانگر فرهنگ ایرانی اسلامی است، چراکه «نامگذاری از یک سو نمایانگر ارزش‌هایی است که فرد به آن‌ها وابسته است و بر اساس آن ارزش‌ها انجام می‌شود و از سوی دیگر بر اساس هنجارهای جامعه به آن اقدام می‌شود. تحولات نامگذاری می‌تواند نشان‌دهنده تحولات فرهنگی جامعه باشد» (جمشیدی‌ها و فولادیان، ۱۳۹۰: ۴۴).

متن اصلی: در ضلع شمال غربی «میدان آزادی» تهران، دستفروش‌ها، گاری‌های دستی و مسافری اتوبوس بودند (فصیح، ۱۳۷۱: ۱).

ترجمه عربی: فی الناحية الشمالية الغربية (لميدان الحرية) بطهران، يتداخل الباعة المتجولون و عربات الكارو (علاءالدين منصور، ۱۹۹۹: ۲۱).

آنچه در این عبارت مشاهده می‌شود، ترجمه کلمه آزادی و انتقال کلمه میدان است در صورتی که مترجم می‌توانست عبارت «ساحة آزادی» را به کار گیرد؛ زیرا بار فرهنگی موجود در عبارت در واژه آزادی است، نه واژه میدان. مبتنی بر نظریه لارنس ونوتی، غرابت‌زدایی روشی کاربردی در این گونه موارد است؛ زیرا مترجم با ذکر کلمات مبتنی بر فرهنگ متن مقصد سبب غرابت‌زدایی متن شده است و هویت بیگانه متن اصلی را برای مخاطب کمرنگ و ذهن مخاطب را از مکان مخصوص متن مبدأ دور کرده است.

اشاره به فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی ایرانیان، دیگر نشانه فرهنگی است که مترجم افزون بر مؤلفه بوم‌شناسی (یعنی ذکر واژه خرمشهر و خونین‌شهر) آن را در این بخش برای خواننده بیان کرده است. در واقع همان واژه خونین‌شهر بیانگر فرهنگ شهادت‌طلبی است که مترجم در زبان مقصد استعمال کرده است. با توجه به اینکه ایرانیان در میان ملل متعدد به این فرهنگ متمایزند و این نام به سبب شهادت بسیاری از رزمندگان اسلام برای خرمشهر استعمال شده است، ذکر این واژه در متن مقصد سبب آشنایی‌زدایی شده؛ یعنی مترجم متن را بر اساس اختلافات فرهنگی ترجمه و مخاطب را با فرهنگی متمایز از فرهنگ خود آشنا کرده است.

البته نویسنده، فرهنگ شهادت‌طلبی را با عنوانی که بر جای جای نقطه ایران اطلاق می‌شود و نشان از گستردگی این فرهنگ در میان آنان دارد؛ بیان کرده و مترجم نیز آن را به زبان عربی برگردانده است. برای مثال:

متن اصلی: نیروهای عراق محاصره شهر آبادان را تکمیل کرده‌اند و خانه‌های مسکونی این شهر مقاوم و شهید و مردم بی‌دفاع را از هر سو مورد حمله گلوله توپ، موشک، خمپاره و حملات هوایی قرار می‌دهند (فصیح، ۱۳۷۱: ۵۷).

ترجمه عربی: أكملت القوات العراقية حصار مدينة عبادان و جعلت من المناطق السكنية لهذه المدينة المقاومة صناعة الشهداء و شعبها الأعزل من كل ناحية موضع هجومها بمقذوفات المدافع والصواريخ و القنابل والهجمات الجوية (علاءالدين منصور، ۱۹۹۹: ۱۰۴).

واژه آبادان در زبان عربی به شکل عبادان کاربرد دارد که مترجم آن را نادرست به کار برده است. همچنین ترجمه تحت‌اللفظی «صناعة الشهداء» روشی است که مترجم برای این واژه فرهنگی به کار برده است؛ یعنی واژه مستقل از فرهنگ خود را با روش ترجمه تحت‌اللفظی و معادل جدید و به گونه‌ای نادرست در زبان خویش بیان کرده است که این روش نیز همسو با روش آشنایی‌زدایی است و مخاطب را دچار ابهام می‌سازد.

مترجم با انتخاب متنی بیگانه با ارزش‌های فرهنگی زبان مقصد، خواننده همزبان خود را در محیطی بیگانه قرار داده است. در واقع «روش آشنایی‌زدایی ترجمه، راهبردی است که ونوتی نیز آن را پایداری در برابر ارزش‌های متن مقصد می‌خواند. سبکی عجیب و غیر روان در ترجمه است که برای مرئی کردن حضور مترجم از طریق برجسته کردن هویت بیگانه متن مبدأ و حفظ آن از سیطره ایدئولوژیک فرهنگ مقصد طراحی شده است» (ماندی، ۱۳۸۹: ۳۲۰).

در تمام موارد ذکر شده، آشنایی‌زدایی مشخصه بارز ترجمه پیش‌رو است؛ یعنی مترجم فرهنگ متن مبدأ را وارد متن مقصد و مخاطب را در فضایی بیگانه حاضر کرده است.

در فرهنگ ایرانی محصولات خوراکی و صنایع دستی متناسب با نام هر شهر و استانی متمایز و ممتاز می‌شوند؛ برای مثال: خربزه مشهد، پسته رفسنجان، چاقوی زنجان و... نویسنده در دو قسمت از متن خویش به این موارد اشاره داشته است. برای مثال:

متن اصلی: «پرتقال، سواکن، مال شہسوار» (فصیح، ۱۳۷۱: ۱)
ترجمه عربی: البرتقال، قشر، برتقال شہسوار (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۲۴).

خواننده ممکن است با خواندن این قسمت، دچار نوعی ابهام شود و پرتقال شہسوار را گونه‌ای جدا از مرکبات به شمار آورد، چراکه شہسوار اشاره به استانی معروف ندارد که خواننده با آن آشنایی داشته باشد (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۲۴). متناسب با نظریه ونوتی، مترجم مجدد از روش آشنایی‌زدایی برخوردار شده است، چراکه مترجم می‌توانست با بهره‌گیری از توضیح یا پاورقی این مورد را توضیح دهد یا مبتنی بر فرهنگ مقصد سبب غرابت‌زدایی آن می‌شد. به عبارت دیگر، باید یادآور شد که «حفظ طعم بیگانه اثر اصلی در ترجمه اهمیت بیشتری یافته است، چراکه این کار به غنای ادبیات و فرهنگ بومی کمک می‌کند. این عمل اگرچه شاید به زعم برخی مخرب باشد، بسیار خلاقیت‌بخش است. حقیقت آن است که انسان‌ها همواره می‌خواهند از پدیده‌ها و افکار دیگر باخبر شوند و درباره آداب و رسوم و رفتارهای دیگران بدانند» (صلح جو، ۱۳۷۷: ۱۰۷).
در میان محصولات ایرانی برخی به صورت ضرب‌المثل بیان شده است؛ برای مثال:

متن اصلی: شما پیر نشدی، شما قالی کرمانی، بگو جاجیم جعفرآباد (فصیح، ۱۳۷۱: ۸۴)
ترجمه عربی: أنت ما کبرت، أنت سجادة کرمانیة، قل انی سجادة من اللباد من جعفر آباد
(علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۱۴۱)

آنچه مشخص است، قالی کرمان با گذر زمان و با پا خوردن هر چه بیشتر مرغوب‌تر شده و رنگ آن روشن‌تر می‌شود. در واقع نویسنده معتقد است شخصیت لیلا آزاده به این صورت است که هر چه سنش بالا می‌رود، خوش‌رنگ و روتر می‌شود؛ این در صورتی است که مترجم این معنا را نتوانسته به مخاطب خود القا کند، بلکه با روش انتقال فقط قالی کرمان را در متن مقصد تکرار کرده است. به عبارت دیگر، علاوه بر معنای اصطلاحی عبارت، واژگان متن نیز با معنایی متفاوت بیان شده است. اصطلاح پیشنهادی برای این مثل اینگونه می‌توان طرح نمود:

ترجمه عربی پیشنهادی: کالخر کلما طال عمرها، صارت أعتق.

در این موارد لازم است بخشی از متن مبدأ دقیقاً در متن مقصد آورده شود و مترجم چاره‌ای ندارد جز اینکه به شرح این موارد بپردازد، اما می‌تواند در فرآیند ترجمه از روش‌های متعددی از جمله توضیح، پانویس و... استفاده کند و آن را برای خواننده هم‌زبان خویش روشن کند. غرابت‌زدایی روشی است که مترجم باید در این قسمت مورد توجه قرار دهد؛ زیرا بیان این عبارات و کلمات بیگانه بدون هیچ‌گونه توضیح یا بومی‌سازی سبب ابهام و سردرگمی مخاطب می‌شود. این نمونه به عنوان ضرب‌المثل در ادبیات فارسی کاربرد دارد که از این منظر؛ ترجمه آن متفاوت می‌شود؛ زیرا «در ترجمه ضرب‌المثل‌ها، آن‌هایی را که به لحاظ فرهنگی نشاندار هستند، مانند زیره به کرمان بردن، نمی‌توان در متن بیگانه به کار برد، چون متن را خیلی فارسی می‌کند. بدیهی است که معادل‌یابی اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها - در صورت وجود آن‌ها در زبان مقصد - بهترین شیوه برای برگرداندن این بخش از زبان است. در غیر این صورت باید از روش دیگری مانند توضیح و شبه‌جمله برای تفهیم مطلب استفاده کرد» (احمدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۲۲). مترجم می‌تواند با توضیح این عبارت مفهوم را به مخاطب القا سازد. برای مثال: کَلِّمًا ازداد عمرها ازداد جمالها و حُسُنُها.

یکی از هنرها و دارایی‌های با ارزش ایران، فرش‌بافی است که از جمله قدیمی‌ترین صنایع دستی جهان محسوب می‌شود و در میان ایرانیان از قدمتی بسیار برخوردار است. نویسنده به این هنر ایرانی که نمادی از فرهنگ ایرانی است اشاره کرده است:

متن اصلی: در هامبورگ و اشتوتگارت فرش ایران بازار خیلی خوبی دارد و واقعاً اینجاها است که مردم ارزش این هنر اصیل ایرانی را می‌فهمند (فصیح، ۱۳۷۱: ۱۴۵).
ترجمه عربی: فی همبورج و اشتوتجارت سوق رائجة لسجاد ایران و فی الواقع فی هذه البلاد یقدر سكانها قیمة هذا الفن الاصلی الایرانی (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۲۲۶).

واژه «فرش» واژه کاربردی برای کلمه «فرش» و واژه «سجاد» لغت مستعمل در معنای قالی است و مترجم در هر دو مورد از کلمه «سجاد» استفاده کرده است. مترجم ضمن بیان معادل کلمه «فرش» متناسب با زبان خویش، سبب غرابت‌زدایی شده و واژه‌ای متناسب با متن مقصد بیان کرده است؛ این در حالی است که با توجه به اینکه فرهنگ شامل باورها و

اندیشه‌ها است از این منظر مبتنی بر نظریهٔ ونوتی، مترجم اندیشه‌های نویسنده در مورد جایگاه هنر ایرانی در میان تمام جهانیان را بدون هیچ تغییری به متن مقصد انتقال داده است و تأثیر متن اصلی و اطلاعات فرهنگی موجود در متن را به مخاطبان خویش انتقال داده است که از این منظر سبب آشنایی زدایی شده است.

غذاها و مواد غذایی در کشورهای مختلف از تنوع بسیار برخوردارند و برخی از غذاها میان برخی کشورها مشترک است؛ برای نمونه خورشت قیمه، غذایی مشترک در کشور ایران و عراق است. نویسنده در متن خود به این نوع خورشت اشاره کرده است، اما مترجم آن را به صورت الکتته که غذایی متمایز از قیمه است، ترجمه کرده است.

متن اصلی: جناب آریان، فقط خورش قیمه دارند و برگ چیکار کنیم؟ (فصیح، ۱۳۷۱: ۷)
ترجمهٔ عربی: قال: سید آریان لیس لدهیم غیر الکتته طعاما و شرائح اللحم فماذا نفعل؟
(علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۳۳)

اما بسیاری از غذاهای ایرانی معادل دقیقی در زبان عربی ندارند و به همین سبب مترجم در برگرداندن آن به مشکل برمی‌خورد. برای مثال، شله زرد غذایی است که در فرهنگ مذهبی ایران جایگاه خاصی دارد و مترجم برای حل این مسئله با بیان مواد اولیه و حتی مناسبت تهیهٔ آن در فرهنگ ایرانی، آن را به زبان عربی انتقال داده است.

متن اصلی: نمیدونی چقدر دلم برای یک ختم زنانه تنگ شده. یک سفرهٔ ام البنین. شب شام غریبان و شمع و نذری دادن توی تکیه. شب قتل امام حسن و شله زرد پختن (فصیح، ۱۳۷۱: ۱۶۷).

ترجمهٔ عربی: ألا تعرف کم یؤلمنى قلبی لکی أشارک مجلس عزاء السیدات. أو مائدة أم البنین وليلة عشاء الغریاء و إضاءة الشمع وتقديم النذور للتکیة. ليلة قتل الإمام الحسین و طبخ حلوی اللوز والزعفران و ماء الورد (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۲۵۷).

مترجم در مواردی چند برای جبران خلاءهای احتمالی در مورد فرهنگ متن مبدأ با استفاده از مواد اولیهٔ تهیهٔ شله زرد به دنبال آشکار کردن معنای پنهان واژه است که در این حالت، مترجم، خوانندهٔ متن را با دنیای غریب آشنا می‌کند و خوانش متن را بدون وقفه

برای مخاطب میسر می‌سازد و خواننده را با دنیای جدیدی آشنا می‌کند. افزون بر نام غذا، اشاره بر عناصر فرهنگ دینی همچون برگزاری مجلس ختم زانه، سفره حضرت ام‌البنین و شب شام غریبان و بر پایی تکیه، دیگر مؤلفه‌های فرهنگی این مورد است که مترجم با روش انتقال آن را وارد متن مقصد کرده است.

۴-۲. فرآورده‌های فرهنگی؛ ضرب‌المثل و کنایات

در ترجمه ضرب‌المثل و اصطلاحات عامیانه، مترجم در پی انتقال مفهوم عبارات بوده و هیچ توجهی به کلمات آن عبارات ندارد. در واقع بار فرهنگی متن زبان مبدأ را نادیده می‌گیرد. معادل کارکردی، روشی است که مترجم برای ترجمه در این بخش استفاده کرده و ارزش فرهنگی آن را نادیده گرفته است. برای نمونه، مترجم در ترجمه ضرب‌المثل زیر معنای تحت‌اللفظی لغوی مدنظر مترجم بوده و هیچ توجهی به پیام یا معنای اصلی عبارت ندارد.

متن اصلی: حساب حساب کاکا برادر (فصیح، ۱۳۷۱: ۲۱)

ترجمه عربی: الحساب حساب مع العم والأخ (علاء‌الدین منصور، ۱۹۹۹: ۵۲)

مفهوم این عبارت این است که در پرداخت حساب دوستی و برادری مدنظر نیست و انسان در انجام حساب و کتاب باید خیلی دقیق باشد و توجهی به ملاحظات دوستی و خویشاوندی نداشته باشد. در واقع آنچه مترجم بیان کرده سبب آشنایی‌زدایی کلام شده است و نتوانسته مفهوم عبارت را به مخاطب انتقال دهد. در واقع مترجم می‌توانست با معادل دقیق این عبارت یعنی «تَعَاشَرُوا كَالْأَخْوَانِ وَ تَعَامَلُوا كَالْأَجَانِبِ» (همچون برادران معاشرت کنید و همچون غریبه‌ها معامله کنید) (ر. ک؛ ناظمیان، ۱۳۹۳: ۱۱۶) سبب غرابت‌زدایی شود و مفهوم عبارت را شفاف‌تر به مخاطب القا سازد. این مطلب در حالی است که در متون اصلی عربی نیز چنین مفهومی در ساختار متمایز بیان شده است؛ همانگونه که امام علی علیه‌السلام در نامه ۳۱ از نهج‌البلاغه نامه به فرزندش امام حسن علیه‌السلام به بیان مفهوم این اصطلاح پرداخته و می‌فرماید:

متن اصلی: لَا تُضِيعَنَّ حَقَّ أَخِيكَ اتِّكَالًا عَلَى مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ فَإِنَّهُ لَيْسَ لَكَ بِأَخٍ مَنْ أَضَعَتْ حَقَّهُ

ترجمه فارسی: حق برادرت را با تکیه بر رفاقتی که بین تو و اوست ضایع مکن، زیرا کسی که حقش را ضایع کنی برادر تو نیست (شریف رضی، ۱۳۷۲: ۳۰۵).

یا عبارت «کاچی به از هیچی» عبارت دیگری است که مترجم به ترجمه لفظ به لفظ آن پرداخته و مفهوم اصلی عبارت را نادیده گرفته است.

متن اصلی: کاچی به از هیچی (فصیح، ۱۳۷۱: ۲۴۶)

ترجمه عربی: قوت أفضل من موت (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۳۷۲)

مفهوم این ضرب المثل، اشاره به قناعت و اهتمام به کمترین چیزهاست. به بیان دیگر، با ضرب المثل «لنگه کفشی در بیابان نعمت است» همسانی می‌کند. آنچه مترجم بیان کرده است، مخالف مفاهیم کاربردی در متن مقصد است و تا حدودی باعث ابهام و جلوه‌گر شدن روش آشنایی‌زدایی شده است. عبارت «مَنْ يَمْشِي يَرْضَى بِمَا رَكِبَ» (کسی که پیاده برود بر هر مرکبی راضی می‌شود) معادلی است که برای این اصطلاح در زبان عربی استعمال می‌شود و در آن معادل واژگان، القاکننده مفهوم عبارت اصلی بوده و مخاطب را با مفهوم و پیام ضرب المثل آشنا می‌سازد (ر. ک؛ ناظمیان، ۱۳۹۳: ۳۸۴).
از دیگر موارد مربوط به ضرب المثل در کتاب مورد بررسی، نمونه زیر است:

متن اصلی: چشمم آب نمیخوره (فصیح، ۱۳۷۱: ۹۴)

ترجمه عربی: أنا لا أتوقع نتيجة حسنة (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۱۵۷)

غرابت‌زدایی روشی است که مترجم به آن توجه داشته است و القاکننده مفهوم اصلی ضرب المثل بوده و توجهی به واژگان متن مبدأ و به عبارتی شکل و تصویر آن نداشته است. «در این روش جنبه‌های فرهنگی قابل توجهی پوشیده می‌ماند و مترجم با اتخاذ این روش به حداقل بار مفهومی حاصل از تعبیر بسنده می‌کند؛ یعنی در بهترین حالت فقط مفهوم

همسنگ در زبان مقصد جایگزین تعبیر زبان مبدأ می‌شود و از تصویر و نوع نگرش فرهنگی انعکاس یافته در آن هیچ ردی بر جا نمی‌ماند» (نیازی و نصیری، ۱۳۸۸: ۱۷۷).

متن اصلی: آه ندارد با ناله سودا کند (فصیح، ۱۳۷۱: ۲۳۱)

ترجمه عربی: هنا فی حالة یرثی لها (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۳۵۱)

آنچه مترجم بیان کرده، انتقال مفهوم ضرب‌المثل بوده که او در بدترین شرایط قرار دارد؛ به گونه‌ای که مرثیه برایش خوانده می‌شود. این عبارت، مفهومی کلی است که در بدترین شرایط چه مادی و چه معنوی به کار می‌رود. مترجم به جای عنصر فرهنگی زبان مبدأ از عنصری فرهنگی در زبان مقصد استفاده می‌کند که همان بار فرهنگی و معنای تلویحی را دارد. به عبارت دیگر، مترجم با بهره‌گیری از استراتژی ونوتی؛ یعنی غرابت‌زدایی ترجمه در پی انتقال شفاف متن به مخاطب بوده است که منجر به ارائه متنی روان و ایجاد تعادل و همسانی میان دو فرهنگ فارسی و عربی شده است. اما آنچه در بیان نویسنده منظور است، اشاره به فقر و نداری است و معادل کاربردی آن در زبان عربی «بات یشوی القراح؛ فلانی آب خالی را کباب می‌کند، اس. و معادل در هفت آسمان یک ستاره ندارد؛ هم معنا با این اصطلاح است» (ر. ک؛ رضایی، ۱۳۹۷: ۱۰۴)

۳-۴. حرکات گفتاری، ژست یا عادات

بخشی از مسائل فرهنگی و اجتماعی با استفاده از حرکات بدن مطرح می‌شود. به عبارت دیگر، تحولات و تغییرات موجود در نگاه، آهنگ کلام و حالات بدن بیانگر مفاهیم و احساسات خاصی هستند که در فرهنگ متن مبدأ بسیار شناخته شده هستند. اسنل هورنبی^۱ و پوچ هکر^۲ عقیده دارند ایجاد ارتباط محدود به زبان کلامی نیست و حرکات بدنی گوینده و شنونده نیز در تعامل گفتاری نقش دارند (فرزاد، ۱۳۹۴: ۱۰۵). در ادامه به بیان نمونه‌هایی متناسب با این مؤلفه می‌پردازیم و برداشت مترجم را با آن تطبیق می‌دهیم.

---

1. Hornby, S.

2. Pooch Hacker, F.

متن اصلی: با افاده مقداری معلومات نظامی و تاکتیکی بیرون می‌ریزد (فصیح، ۱۳۷۱: ۷۴).
ترجمه عربی: لکنه یدلی ببعض المعلومات العسكرية والتكتيكية (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹:
۱۲۶)

افاده داشتن به معنای اظهار کردن ویژگی‌ای که در شخصی نیست، به کار می‌رود؛ اگر شخصی صفت شرافت و بخشش را به خود نسبت دهد به معنای افاده داشتن است، اما در معنای عامیانه این اصطلاح به معنای تکبر داشتن، اظهار برتری کردن و کبر است. آنچه مترجم در معنای افاده به کار برده است؛ یعنی «یدلی ببعض المعلومات» سبب آشنایی زدایی از متن مقصد شده است، چون مطابق با ساختار و معادلات کاربردی در زبان عربی نیست و غالباً این معادل در معنای عشوه و کرشمه به کار می‌رود و در روش غرابت زدایی از متن، واژه «تکبر» می‌توانست باعث القای سریع‌تر و بهتر این معنا شود.

۴-۴. نهادها و آداب و رسوم

هر سرزمینی متناسب با شرایط زیستی، واژگان خاص خود را دارد که متناسب با فرهنگ همان سرزمین است و مترجم در برخورد با چنین الفاظی، پیش از ارائه ترجمه باید متن اصلی را بفهمد؛ زیرا در صورتی می‌توان متن را برای خواننده قابل فهم کرد که واژگان فرهنگی کاملاً درک شده باشند. واژگان فرهنگی که برای خوانندگان فارسی زبان مشخص هستند، لزوماً برای مخاطبان عرب‌زبان روشن نیستند، چراکه خوانندگان متن ترجمه، فرهنگی متمایز از نویسنده دارند. این مؤلفه شامل مباحث سیاسی، هنری، مذهبی و تاریخی است که در ادامه به بیان مواردی در این باره می‌پردازیم.

رفتارها و باورهای دینی جزئی از فرهنگ هستند که نشانگر بخشی از باورها و نظام عقیدتی یک جامعه هستند و هر چند محتوای اصلی رمان بیانگر واقعیات جنگ ایران و احوال روشنفکران فراری از انقلاب ایران و جنگ است، اما به طور کلی این رمان نمادی از ایران در اغمای جنگ است و تغییر و تحولات آن را به طور ضمنی بازگو می‌کند. بدین سان که در نظام ارزشی جامعه بعد از انقلاب اسلامی ایثار و از خودگذشتگی و تمایل به امور مذهبی عناصر مهمی به شمار می‌رود. شروع جنگ ایران در سال ۱۳۵۹ جامعه ایران را در برابر قدرت بیگانه بسیج کرد و تمامی مشکلات داخلی وانهاده شد. بیان اهداف

ارزشمند در جامعه ایران سبب گرایش و تمایل جوانان به سوی جبهه‌ها شد. بنابراین فرهنگ شهادت‌طلبی، روی آوری به امور مذهبی و دینی همچون برگزاری مجالس سوگواری و نماز جماعت گسترش یافت. امور دینی دیگر جنبه فرهنگی است که نویسنده در جای جای رمان به آن توجه داشته است. در ادامه به بررسی این مؤلفه در دو متن مبدأ و مقصد می‌پردازیم.

از آداب مسافرت در میان ایرانیان فرهنگ شروع سفر با ذکر و یاد خدا و ائمه علیهم‌السلام است که غالباً از زبان راننده جریان می‌یابد.

متن اصلی: امیدوارم سفر به حق علی شاه مردان به جمیع خانم‌ها و آقایان به خوشی و سلامتی طی شود. بر جمال محمد و آل محمد صلوات. مسافری با صدای بلند صلوات می‌فرستند. ریش فروری هم صدایش را ول می‌کند ولی برمی‌گردد و می‌خندد. عباس آقا مرندی دو بار دیگر برای رهبران اسلام و رزمندگان جان بر کف طلب دوم و سوم صلوات جلی‌تر (فصیح، ۱۳۷۱: ۵).

ترجمه عربی: أرجو أن تنقضى الرحلة بسعادة و سلامة علی جمیع السيدات والسادة بحق علی سلطان الرجال صلوا علی جمال محمد و آل محمد. یصلی المسافرون بصوت مرتفع. یصلی علی النبی وآله أيضا ذوالللحیة المجددة لکنه یعود الی الضحک و یطلب عباس آغا مرندی مرة ثانية و ثالثة بصوت أكثر ارتفاعا الصلاة لأئمة الإسلام والمقاتلین الفدائیین (علاء‌الدین منصور، ۱۹۹۹: ۳۱).

این بخش از متن کتاب در مقایسه احوال فراریان از جامعه انقلاب‌زده ایران با جوانان و رزمندگان انقلابی است که گروه اول در شرایط سخت جامعه، بارشان را بستند و فرار کردند و در مقابل رزمندگان انقلابی برای پیروزی انقلاب پایداری کردند. بنابراین، به سبب از خودگذشتگی‌شان سزاوار دعا‌های همگان هستند و دعا برای سلامتی و پیروزی آنان در ابتدای هر کاری اولویتی خاص محسوب می‌شود. دعا برای رزمندگان در ابتدای سفر و در هر حالی، پرده از بُعد فرهنگی ویژه‌ای برمی‌دارد که مختص ایران و ایرانیان است.

متن اصلی: گذشته از خیرات و مبرات و نذرهایی که فرنگیس در تهران برای امیرالمومنین و فاطمه زهرا علیه السلام کرده من هم سعی می‌کنم به جایی که مسیو کشیش فرانسوی می‌گوید در مرکز تمام عالم، در کهکشان‌ها و سماوات و کائنات به نقطه‌ای فکر کنم که می‌شود به آن فکر کرد، می‌شود به سوی آن دست دراز کرد (فصیح، ۱۳۷۱: ۱۵۷).

ترجمه عربی: فضلا عن الخیرات والمبرات والنذور التي قدمتها فرنجیس فی طهران لأمیر المومنین و فاطمة الزهراء أحاول أنا أيضا أن أفکر فی المكان الذي يقول السيد القسيس الفرنسي أنه فی مرکز العالم كله فی المجرات والسماوات والكائنات فی النقطة التي يجب التفکر فيها والتي يجب أن أمد یدی إليها (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۲۴۳)

دعا و نیایش به درگاه الهی در کنار نذرهایی که جهت شفای مریض انجام می‌شود، یکی از بارزترین نمودهای فرهنگی ایرانی است که ریشه در باورهای مسلمانان و تعالیم قرآنی دارد. همانگونه که شرح و تفسیر آیات سوره دهر، نذر سه روزه حضرت علی و فاطمه زهرا سلام الله جهت شفای حسنین مطرح می‌شود. مترجم با روش انتقال، متن مبدأ را به متن مقصد پیوند داده که این نوع نماد فرهنگی برای خواننده قابل درک و حالت بومی دارد؛ زیرا این عنصر فرهنگی بین هر دو زبان مشترک است و مخاطب به درک کامل آن می‌رسد. بنابراین، آنچه مبتنی بر نظریه ونوتی بیان شده است، خالی از هرگونه آشنایی زدایی است.

نویسنده در نمونه‌ای دیگر می‌گوید:

متن اصلی: پل صراط که از لبه شمشیر تیزتر و از مو باریک تر است و هرکس به اندازه اتمی کار نیک کرده باشد، پاداش می‌بیند و هر کس اتمی کار بد کرده باشد کیفر خواهد دید (فصیح، ۱۳۷۱: ۱۹۳)

ترجمه عربی: معبر الصراط الأحد من حد السیف والأدق من الشعرة و من يعمل مثقال ذرة خیراً یره و من يعمل مثقال ذرة شراً یره (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۲۹۷)

در باور دینی مسلمانان، پل صراط، پلی است که در روز قیامت برای ورود به بهشت باید از آن گذر کرد؛ پلی بسیار نازک و تیز. آنچه مترجم از قسمت اول عبارت ارائه داده

است، همان روش ترجمه تحت‌اللفظی و گرت‌برداری از واژه فرهنگی است، اما در بخش دوم از روش جایگزینی بهره برده است؛ به این صورت که در این حالت عنصر فرهنگی زبان مبدأ با عنصر شبیه خود در فرهنگ مقصد جایگزین شده است. این در حالی است که منظور اصلی از پل صراط، تجسم حرکت در مسیر حق در دنیا است و از آنجا که پیمودن مسیر حق امری دشوار است، آن را به شمشیری نازک و تیز تشبیه کرده‌اند. به عبارت دیگر، تیزی و نازکی پل صراط به معنای دقت و ریزی در محاسبه اعمال روز قیامت است. بنابراین، در قسمت دوم عبارت مترجم با پایبندی به یکی از اصول تئوری ونوتی؛ یعنی غرابت زدایی مفهوم اصلی عبارت را برای مخاطب کاملاً ملموس و آشنا ارائه کرده است. از مهم‌ترین رسوم تاریخی ایران برپایی آیین شب یلدا است. شب یلدا یکی از مهم‌ترین شب‌ها در ایران به شمار می‌رود و از چندین هزار سال پیش مورد توجه ایرانیان است و مردم در تمام نقاط کشور به جشن و شب نشینی در این شب می‌پردازند و خوردن هندوانه، میوه‌های متعدد از جمله هندوانه از اموری است که مردم در این شب بدان می‌پردازند. نویسنده در اثر خود این آداب و رسوم ایرانی را بیان کرده است.

متن اصلی: امشب شب یلدام هست... بلندترین شب سال. میشینیم شب چره می‌خوریم، تخمه میشکنیم، رنگینک می‌لمبونیم و گپ می‌زنیم. پاپا این سنتها را خیلی دوست دارد (فصیح، ۱۳۷۱: ۱۳۰).

ترجمه عربی: الليلة أطول ليلة في السنة بالنسبة لي. نجلس بالليل نأكل، نقزقز اللب و نمص شيئاً من حلوى البلح والجوز و نتحدث بابا يحب هذه التقاليد كثيراً (علاء‌الدین منصور، ۱۹۹۹: ۲۰۵)

مترجم در این بخش، مفهوم این سنت ایرانی (شب یلدا) را اصلاً انتقال نداده است و در اندیشه خود آن شب را طولانی‌ترین شب برای لیلای آزاده دانسته و عبارت «أطول ليلة في السنة بالنسبة لي» را بیان کرده است؛ این در حالی است که می‌توانست پس از بیان واژه یلدا با بهره‌گیری از پانوش یا توضیح، خواننده را با این سنت دیرینه ایرانی آشنا کند؛ «تعنی "ليلة یلدا" .. أطول ليلة في السنة بحیثیها بعض الأقوام منذ آلاف السنين».

در کنار اشاره به شب یلدا، خوردن رنگینک یکی دیگر از عناصر مادی متن فارسی است که مترجم در متن مقصد بیان کرده و «گپ زدن» اصطلاحی است که مترجم آن را به صورت تحت اللفظی بر متن مقصد وارد کرده است. همچنین واژه «شب چره» یکی از واژگان ایرانی است که مترجم توجهی به آن نداشته و آن را حذف کرده است. این واژه به معنی آجیل یا هر خوراکی است که پس از شام می‌خورند

استاد شه‌ریار این واژه فارسی را در سروده «حیدر بابا» به کار برده است: «شب‌چره سی‌گیرد کانی ایده سی». مترجم با حذف ترجمه الفاظ فارسی همچون شب چره و شب یلدا، اطلاعات فرهنگی متن مبدأ را در متن مقصد نشان نداده است.

از دیگر جنبه‌های هنری فرهنگ ایرانی، ادبیات غنی این سرزمین در دو نوع نظم و نثر است. در حقیقت فرهنگ در مفهوم عام آن، ادبیات را زیر پوشش قرار می‌دهد، اما ادبیات که از عناصر فرهنگی تغذیه می‌کند، خود باعث بالندگی و تقویت و تحکیم عناصر و مبانی فرهنگی جوامع می‌شود. به این ترتیب، فرهنگ و ادبیات در روابط دوسویه عمل می‌کنند و تعامل دو جانبه دارند (طغیانی، ۱۳۸۴: ۹۴).

نویسنده در بسیاری از صفحات کتاب از این جنبه فرهنگی بهره برده است و اسامی شاعران بسیاری همچون حافظ، سعدی، اوحدی مراغه‌ای، مولانا، عطار، فروغ فرخزاد و... را بیان کرده است. آنچه نویسنده در متن خویش از اشعار و سخنان شعرا و نویسندگان بهره برده است، اشاره به مواردی است که با هدف رشد فکری، فرهنگی و تربیتی سروده شده است؛ زیرا این اشعار سبب تحرک و امیدبخشی در مردمان شده و آموزنده فرهنگ و آزادی است. برای نمونه غزل ۱۸ سعدی شیرازی که دربرگیرنده مضمون دینی است، مورد توجه نویسنده بوده است.

متن اصلی:

تن آدمی شریف است به جان آدمیت   نه همین لباس زیباست نشان آدمی
(فصیح، ۱۳۷۱: ۲۱۲)

ترجمه عربی:

هل جسم الإنسان شريف بروح البشريه لا إن نفس هذا اللباس الجميل علامة البشرية
(علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۳۳۲)

یا این بیت از مولانا:

متن اصلی: بشنو از نی چون حکایت می کند از جدایی‌ها شکایت می کند. کز نیستان تا مرا
بریده‌اند از نفیرم مرد و زن نالیده‌اند. (فصیح، ۱۳۷۱: ۵۳)
ترجمه عربی: استمع إلى النأي حين يحكي و يشكو آلام الفراق منذ أن قطعوني من الغابة
والناس في نواح بسبب صراخي (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۹۸)

وقتی راوی رمان؛ یعنی جلال آریان با سیاستمداران، هنرمندان و نظامی‌هایی که بعد از
انقلاب، ایران را ترک کرده‌اند، دیدار می‌کند، آنان با بهره‌گیری از ابیات فارسی سعی در
توجیه فرار خود از ایران دارند. برای مثال، یکی از شخصیت‌های داستان؛ یعنی نادر پارسی
(شاعر، نویسنده، مترجم و نمایش‌نامه‌ویس و هنرپیشه تئاتر و سینمای ایران) وقتی به معرفی
محل تجمع ایرانیان دور از وطن می‌پردازد، این بیت از مولانا را می‌سراید. حال آنکه در
باور ادیبان نی تمثیلی از انسان کامل است که به سبب جدایی خود از عالم روحانی نالان
است و به دنبال زنده ساختن این اشتیاق در دیگران نیز است؛ حال آنکه در این قسمت
خود راوی رمان نیز به ترک وطن دعوت می‌شود. یا جلال پارسی در جای دیگر دوباره
می‌گوید:

متن اصلی: ما بدین در نه پی حشمت و جاه آمده‌ایم / از بد حادثه اینجا به پناه آمده‌ایم.
(فصیح، ۱۳۷۱: ۷۲)

ترجمه عربی: لم نأت هذا المكان بسبب العظمة والجاه - جئناه لنعصم به من سوء الأحداث
(علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۱۲۳)

متن اصلی: یا آنچه اوحدی مرغه‌ای می گوید: مستیم و مستی ما از جام عشق باشد وین نام اگر بر آرم از نام عشق باشد... روزی که کشته گردم در آستانه عشق / تاریخ اولین ایام عشق باشد... عشق به وطن و مام وطن و سنتهای وطن عزیزترین عشقهاست (فصیح، ۱۳۷۱: ۱۳۲). ترجمه عربی: يقول أوحدی مراغی: نحن سکاری و سکرنا من كأس العشق و هذا الصیت الذی أعلیه من اسم العشق / یوم أن قتلت علی عتبه العشق / فبدایة تاریخی ایام العشق... عشق الوطن، الوطن الأم و تقالید الوطن أعز العشق (علاءالدین منصور، ۱۹۹۹: ۲۰۸)

نمونه‌هایی از ابیات فارسی است که نویسنده از زبان کسانی که دور از وطن هستند، بیان می‌کند و در واقع یادآور فرهنگ غنی ادبیات ایرانی شده است که در تقویت یا تضعیف فرهنگ کاملاً موثر است. در واقع مترجم در این بخش فقط مضمون ابیات را به مخاطب خویش انتقال داده است در حالی که مخاطب متن مبدأ افزون بر محتوا از زیبایی ادبی و صناعات آن نیز بهره برده است. در واقع انتقال معنا به تنهایی حق مطلب را ادا نمی‌کند؛ زیرا مخاطب هیچ لذتی از زبان ادبی نمی‌برد. بنابراین، مترجم از جنبه آفرینشی متن ادبی نباید غافل شود و این امر او را به سوی آشنایی زدایی سوق می‌دهد. متناسب با نظر ونوتی «مترجم با استفاده از روش آشنایی زدایی با زبان و محتوای متن مبدأ موقعیت‌یابی می‌کند و به زبان بیگانه اعتبار می‌بخشد و آن را در زبان ترجمه یا همان زبان مقصد به کار می‌گیرد. ونوتی به نقل از پانویتز^۱ ترجمه را یک عمل ادبی تجربی می‌داند که در آن مترجم «باید زبان خود را با زبان خارجی وسعت بخشد و عمیق‌تر کند» (ر. ک؛ ونوتی، بی تا: ۱۲).

بحث و نتیجه‌گیری

کاوش در ترجمه عربی مؤلفه‌های فرهنگی رمان «ثریا در اغماء» بر مبنای لارنس ونوتی بر آینه‌هایی داشت که بر اساس پاسخ به سؤالات پژوهش به طور خلاصه ارائه می‌شود. در پاسخ به سؤال اول پژوهش مبنی بر برگزینی دو روش آشنایی زدایی و غرابت زدایی توسط مترجم، یافته‌ها نشان داد که علاءالدین منصور، مترجم رمان «ثریا در اغماء» مبتنی بر تئوری ونوتی راهبرد آشنایی زدایی را مدنظر خویش قرار داده و در موارد اندکی از

1. Panwitz

راهبرد غرابت‌زدایی بهره برده است. از تحلیل نمونه‌ها اینگونه برداشت می‌شود که مترجم درگیر متن و فرهنگ مبدأ بوده تا اینکه به دنبال ارائه ترجمه‌ای شفاف و دقیق باشد. در پاسخ به سؤال دوم پژوهش مبنی بر میزان موفقیت مترجم در انتقال ارزش‌های فرهنگی و وجوه معنایی متن مبدأ بر اساس نظریه لارنس ونوتی، مترجم در موارد بسیاری از نمونه‌ها بدون درک و شناخت درست متن و فرهنگ زبان ترجمه به انتقال مفهوم عبارات به زبان عربی پرداخته است. موفقیت مترجم در ارائه مفاهیم فرهنگی کتاب ثریا در اغماء مقبول دانسته نمی‌شود؛ زیرا مخاطب با سختی‌ها و ابهامات بسیاری در دریافت متن برخورد می‌کند. با توجه به غلبه روش آشنایی‌زدایی بر روش غرابت‌زدایی در این ترجمه، متنی روان و همه فهم ارائه نشده است. اصطلاحات و تعابیر بدون دریافت بار فرهنگی موجود به صورت لفظ به لفظ انتقال داده شده که ناشی از عدم شناخت صحیح فرهنگ و متن مبدأ است.

انتخاب معادل نزدیک به اصطلاحات متن مبدأ و حفظ واژگان متن مبدأ در متن مقصد به سبب عدم وجود معادل در متن مقصد عواملی است که سبب شده مترجم حفظ هویت فرهنگی متن مبدأ را به ارائه ترجمه‌ای دقیق و شفاف ترجیح دهد؛ مترجم در انتقال بار فرهنگی متن مبدأ از راهکار توضیح چه به صورت میان‌متن و چه پانویس هیچ بهره‌ای نبرده است و در ترجمه ضرب‌المثل و تعابیر، روش ترجمه تحت‌اللفظی را مورد توجه قرار داده که فهم آن برای مخاطب دشوار است.

در واقع آنچه از این پژوهش مشخص شد مترجم در این متن غایب است و این صدای نویسنده است که در میان متن مقصد دیده می‌شود و عبارات و مفاهیم فرهنگ دیگری را به تصویر می‌کشد که مخاطب در درک و دریافت آن دچار ابهام می‌شود؛ یعنی مترجم نشانه‌های هویت نویسنده را با وجود تناقض با هویت فرهنگی خویش در متن مقصد بیان کرده و تمام جزئیاتی که نویسنده از آداب و رسوم و سنن مردمان ایران بیان داشته به مخاطب انتقال داده است و در مجموع ترجمه او، آینه‌ای است که فرهنگ ایرانی را در ابعاد سیاسی، تاریخی، ادبی و... منعکس می‌کند و در نهایت اهتمام مترجم به ارزش‌ها و مفاهیم متن مبدأ نشانگر میزان توجه وی بر تئوری آشنایی‌زدایی ونوتی است.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Zahra Salimi

<https://orcid.org/0000-0003-1081-0771>

Narges Ansari

<https://orcid.org/0000-0001-7045-3839>

Seyed Mohammad Mir

<https://orcid.org/0000-0002286-8367>

Hosseini

منابع

- احدی، مهناز، جلیلی مرند، ناهید و چاوشیان، شراره. (۱۳۹۹). عناصر فرهنگی در ترجمه: رویکردهای مترجم. *فصلنامه پژوهش‌های ادبیات تطبیقی*، ۸(۴)، ۱۰۹-۱۳۳.
Url: <https://clrz.modares.ac.ir/article-12-45610-fa.pdf>
- بیکر، مونا و سالدینا، گابریلا. (۱۳۹۶). *دایرة المعارف مطالعات ترجمه*. ترجمه: حمید کاشانیان. تهران: نشر نو با همکاری نشر آسیم.
- جمشیدی‌ها، غلامرضا و فولادیان، مجید. (۱۳۹۰). بررسی تحولات فرهنگ عمومی در ایران بر اساس تحلیل نامگذاری. *فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ۷(۲۴)، ۳۹-۶۳.
حری، ابوالفضل. (۱۳۷۸). حضور مترجم در متن روایی. *فصلنامه پژوهش زبان‌های خارجی*، ۱۳(۴۶)، ۳۵-۵۲.
Url: https://www.jcsc.ir/article_19665.html?lang=en
- حقانی، نادر. (۱۳۸۶). *نظرها و نظریه‌های ترجمه*. چاپ اول. تهران: انتشارات امیر کبیر.
خادم‌نهی، میرمحمد. (۱۴۰۰). لارنس ونوتی. *مجله مترجم*، ۲۴(۵۸)، ۴۱-۴۹.
دباغی، عزیز الله و پناه بر، احسان. (۱۳۹۲). نقدی بر دو گانه بومی‌گرایی - بیگانه‌سازی ونوتی در نظریه ترجمه با تکیه بر آرای هرمنوتیک فلسفی و زبان‌شناختی. *فصلنامه جستارهای زبانی*، ۵(۱)، ۴۵-۶۲.
Url: <http://lrr.modares.ac.ir/article-14-5023-fa.html>
- رجب‌زاده، احمد. (۱۳۷۸). *تحلیل اجتماعی نامگذاری*. چاپ اول. تهران: انتشارات روش.
رضایی، ابوالفضل و فقهی، عبدالحسین. (۱۳۹۷). *فرهنگ جامع تطبیقی مثلها و حکمت‌ها*. چاپ دوم. تهران: موسسه انتشارات دانشگاه تهران.
شریف‌رضی. (۱۳۷۲). *نهج البلاغه*. ترجمه سید جعفر شهیدی. تهران: انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.

- صلح جو، علی. (۱۳۷۷). *گفتمان و ترجمه*. چاپ اول. تهران: نشر مرکز.
- طغیانی، اسحاق. (۲۰۰۳). کنفرانس بین‌المللی دانشگاه پوترامالزی، نشریه کیهان فرهنگی، (۲۲۷-۲۲۸)، ۹۴-۹۷.
- فرزاد، فرزانه. (۱۳۹۴). *فرهنگ جامع مطالعات ترجمه*. چاپ اول. تهران: نشر علمی.
- فصیح، اسماعیل. (۱۳۷۱). *ثریا در اغماء*. چاپ ششم. تهران: انتشارات بهار.
- فصیح، اسماعیل. (۱۹۹۹). *ثریا فی غیوبة*. ترجمه علاء‌الدین منصور، محمد. المجلس العلمی للثقافة.
- موحوش، خیره. (۲۰۱۶). *ترجمة البعد الثقافی من منظور استراتجیتی التوطن والتغریب*. دراسة تطبيقية. مذكرة مقدمة لنیل شهادة الماجستير فی الترجمة، جامعة وهران، الجمهورية الجزائرية.
- موندی، جرمی. (۱۳۸۹). *درآمدی بر مطالعات ترجمه، نظریه و کاربردها*. ترجمه: الهه ستوده نما- فریده حق بین. چاپ اول. تهران: انتشارات علم.
- ناظمیان، رضا. (۱۳۹۳). *فرهنگ امثال و تعابیر*. تهران: انتشارات فرهنگ معاصر.
- نیازی، شهریار و نصیری، حافظ. (۱۳۸۸). *ارزش فرهنگی ترجمه ضرب‌المثلها و کنایات (عربی-فارسی)*. دو فصلنامه علمی-پژوهشی *زبان پژوهی دانشگاه الزهراء*، (۱)، ۱۶۷-۱۸۴. Doi: <https://doi.org/10.22051/jlr.2014.1053>

English References

- Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: a History of Translation*. London and New York: Routledge.
- Venuti, L. (1995). *The Translation Studies Reader*, rout ledgi. London.new York.

Translated References to English

- Ahadi, M., Jalili Maran, N., and Chavoshian, Sh. (2020). "Cultural Elements in Translation: Translator's Approaches". *Quarterly Journal of Comparative Literature Research*, 8 (4), 109-133. Url: <https://clrj.modares.ac.ir/article-12-45610-fa.pdf> [In Persian]
- Baker, M., and Saldina, G. (2017). *Encyclopedia of Translation Studies*. Translated by Hamid Kashanian. Tehran: New Publishing in collaboration with Asim Publishing. [In Persian]
- Jamshidia, Gh., and Fooladian, M. (2011). "Public culture, naming, Islamic-National trend, Traditional-Islamic trend, Modern-Iranian trend, Modern-Islamic trend, Ideological-Islamic trend, Ancient-Iranian trend". *Cultural*

- Studies & Communication*, 7 (24), 39-63. Url: https://www.jcsc.ir/article_19665.html?lang=en [In Persian]
- Hari, A. (1999). "The presence of a translator in the narrative text". *Foreign Languages Research*, 13 (46), 35-52. Url: https://www.jcsc.ir/article_19665.html?lang=en [In Persian]
- Haghani, N. (2007). *Comments and theories of translation*. first edition. Tehran: Amir Kabir. [In Persian]
- Khadem Nabi, M. (2021). "Lawrence Venuti". *Translator Magazine*, 24 (58), 41-49. [In Persian]
- Dabbaghi, A., and Panahbar, E. (2013). A Critique of the Dualism of Indigenism-Alienation in Translation Theory, Based on Philosophical and Linguistic Hermeneutics. *Language Related Research*, 5 (1), 45-62. Url: <http://lrr.modares.ac.ir/article-14-5023-fa.html> [In Persian]
- Rajabzadeh, A. (1999). *Social Analysis of Naming*. First Edition. Tehran: Method. [In Persian]
- Rezaei, A., and Fiqh, A. (2018). *Comprehensive comparative culture of parables and wisdom*. Second Edition. Tehran: University of Tehran Press. [In Persian]
- Sharif Razi. (1999). "*Nahj al-Balaghah*". Translation: Seyyed Jafar Shahidi. Tehran: Islamic Revolution Publications and Education. [In Persian]
- Solhjo, A. (1998). *Discourse and translation*. First Edition. Tehran: Markaz Publishing. [In Persian]
- Toghyani, I. (2003). International Conference of Putramalzi University, page 94, Kayhan Farhangi Journal, No. 227-228, September and October 1984, 94-.97 [In Persian]
- Fassih, I. (1992). "*Soraya in Coma*". sixth edition. Tehran: Spring. [In Persian]
- Fassih, I. (1999). "*Suraya in the Unseen*". Translator: Alaeddin Mansour, Mohammad. The Scientific Assembly for Culture. [In Persian]
- Mohwash, kh. (2016). "Translating the cultural dimension from the perspective of the strategies of domestication, foreignization, an applied study" memorandum submitted to obtain a master's degree in translation, University of Oran, Republic of Algeria. [In Persian]
- Mundi, J. (2010). *An Introduction to Translation Studies, Theory and Applications*. Translation: Elahe Sotoudeh Nema-Farideh Haghbin. First Edition, Tehran: Alam. [In Persian]
- Nazemian, R. (2014). *Culture of proverbs and interpretations*. Tehran: Contemporary Culture. [In Persian]

Niazi, Sh., and Nasiri, H. (2009). Cultural Value of Translating Proverbs & Ironies (Arabic- Persian). ZABANPAZHUI (Journal of Language Research), 1 (1), 167-184. Doi: <https://doi.org/10.22051/jlr.2014.1053> [In Persian]

استناد به این مقاله: سلیمی، زهرا، انصاری، نرگس، میرحسینی، سید محمد. (۱۴۰۳). واکاوی مؤلفه‌های فرهنگی رمان «ثریا در اغماء» در ترجمه عربی بر اساس نظریه لارنس ونوتی. *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۴ (۳۰)، ۳۲۷-۳۶۰. doi: 10.22054/rctall.2022.67805.1626

Translation Researches in the Arabic Language and Literature is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.